

K některým otázkám socialistické vojenské strategie

Země socialistického společenství se nemohou spoléhat v boji za odvrácení války jen na „dobrou vůli“ imperialistů, ale opírají se především o sílu socialistického tábora a stále rostoucí převahu mírových sil nad silami reakce a války. Úspěchy světové socialistické soustavy, neřešitelné rozpory uvnitř kapitalistické soustavy a vůle národů žít v míru zvýrazňuje zákonitost historicky nutného pádu světové soustavy imperialismu, která se přežila. Z toho do značné míry vychází snaha imperialistů odvrátit svůj nevyhnutelný zánik a válkou změnit vývoj světových událostí, který je pro ně krajně nevýhodný. Právě proto ohrožuje současný imperialismus mír a bezpečnost národů.

Z hlediska těchto skutečností nabývá na významu to, aby naše vojenské kádry zvládly marxisticko-leninskou teorii o válce a armádě a osvojily si všechny oblasti vojenských znalostí. Jedním z aktuálních úkolů teoretické přípravy v současných podmínkách se stává studium a zvládnutí **teorie vojenské strategie jako nejvyšší součásti vojenského umění.**

Slovo „strategie“ pochází z řeckého „stratégos“ — „vojevůdce“ a v přesném smyslu slova znamená „velení vojskům“. Pojem vojenské strategie jako vědy nevznikl najednou. Popudem k rozvíjení vojenské strategie byly dlouholeté válečné zkušenosti, které se lidem staly zdrojem poznávání válečných jevů. Podle toho, jak se hromadily válečné zkušenosti a jak se porovnávala mnohá, již popsaná fakta z válečných dějin, došli lidé k závěru, že ty či ony válečné jevy se opakují. To umožňovalo zobecňovat a formulovat některé principy a pravidla.

Vytvoření strategie bylo přímým důsledkem zobecnění zkušeností z řízení ozbrojených sil v procesu přípravy a vedení válek a válečné činnosti ve strategickém měřítku. Vojenská strategie není ovšem jen výsledkem zobecnění zkušeností, je to i teoretické předvídání možných podmínek a způsobů, jak vést ozbrojený zápas a válku v budoucnosti, a proto se neustále obohacuje a rozvíjí. Proto má jednota a vzájemné sepětí teorie a praxe v oblasti strategie rozhodující význam v dialektickém procesu jejich vzájemného obohacování a rozvoje. Tato jednota se nejjasněji projevuje za války, kdy se teorie přípravy a vedení bojové činnosti na strategickém stupni slévá s praxí strategického řízení války.

Soudobá socialistická strategie představuje systém vědeckých poznatků o zákonitostech války současné epochy, způsobech a formách jejího vedení, o výstavbě ozbrojených sil a jejich přípravě na válku. Je to oblast praktické činnosti politického vedení státu a nejvyššího vojenského velení při přípravě země a ozbrojených na válku a jejich řízení při vedení ozbrojeného zápasu s cílem porazit a zničit agresora.

Vojenská strategie zaujímá ve vztahu k vojenské doktríně podřízené postavení. Zatímco ve vojenské doktríně jsou stanoveny obecné principální poučky, vojenská strategie vychází z těchto obecných pouček, rozpracovává a zkoumá konkrétní problémy, které se týkají charakteru příští možné války, přípravy země na válku, organizace ozbrojených sil a způsobů vedení války.

Předmětem socialistické vojenské strategie je hlavní specifická stránka války — ozbrojený zápas, bojová činnost strategického měřítka a ozbrojené síly.

Obsahem socialistické vojenské strategie je konkrétní řešení celkové problematiky ozbrojeného zápasu. Závisí na poměru sil ve světě, politických cílech a ekonomických možnostech států, na úrovni rozvoje zbraní, vojenských možnostech zemí a konkrétních úkolech ozbrojených sil ve válce. Obsah strategie, její místo a úkoly jsou neměnné, ale naopak mění se v souvislosti se změnami, které procházejí v sociálně politické, ekonomické i vojenské sféře.

V souladu s politickými cíli války patří k úkolům vojenské strategie především:

- zkoumání zákonitostí ozbrojeného zápasu na základě teoretického rozboru zkušeností z akcí strategického měřítka s přihlédnutím k soudobému stavu vojenství,
- studium podmínek a charakteru budoucí války a vypracování způsobů jejího vedení,
- určení stavu sil a prostředků nutných k dosažení těch cílů, které jí byly vytyčeny; určuje tudíž i všeobecný směr vývoje ozbrojených sil a jejich přípravy na válku (mobilizační otázky, rozvinutí ozbrojených sil, bojová pohotovost, způsoby a formy strategické činnosti vojsk ve strategických operacích na válčišti),
- vypracování principů materiálního a technického zabezpečení ozbrojeného zápasu a velení ozbrojeným silám (přechod státu z mírového na válečný stav),
- studium strategických názorů pravděpodobného nepřítele.

Vycházíme-li z uvedených úkolů, budou do okruhu otázek, které zkoumá teorie vojenské strategie, patřit zejména tyto otázky:

1. Předpokládaný charakter příští možné války a její strategický obsah. Při řešení tohoto bezesporu nejdůležitějšího úkolu strategie vychází ze sociálně politické podstaty válek, které mohou být rozpoutány v soudobých podmínkách a zkoumá jejich nejdůležitější rysy, např.:

- předpokládané složení a cíle bojujících stran,
- způsoby rozpoutání války a její vedení s použitím různých prostředků ničení,
- formy strategické činnosti ozbrojených sil,
- úpornost a prostorový rozmach a rozsah ozbrojeného zápasu,
- předpokládanou dobu trvání války a její možné následky.

Na základě vědecky zdůvodněných závěrů o možném charakteru příští války se potom přijímají opatření k přípravě země na válku, které zpravidla zahrnují: výstavbu ozbrojených sil a jejich přípravu na válku, přípravu národního hospodářství, obyvatelstva a teritoria, přípravu civilní obrany.

2. Úkoly ozbrojených sil ve válce a nezbytné prostředky k jejich splnění. Všechny úkoly ozbrojeného zápasu a cílů války je možné dosáhnout jen společným úsilím všech druhů ozbrojených sil — raketovým vojskem strategického určení, vojenským letectvem, pozemním vojskem, vojskem PVOS a vojenským námořnictvem. Jejich činnost musí být dokonale sladěna co do místa, času, cíle a způsobu se zřetelem na cíle bojové činnosti, charakter a bojové možnosti vojsk a konkrétní podmínky situace.

Splnění stanovených strategických cílů bude dosaženo vedením strategické operace na válčišti, která bude zpravidla zahrnovat přípravu a vedení:

- prvního jaderného úderu,
- protivzdušné operace,
- vzdušné operace,
- námořní operace,
- vzdušné výsadekové operace,
- prvních a dalších frontových operací.

3. Způsoby, formy a podmínky přípravy a vedení ozbrojeného zápasu a strategických operací. Tyto způsoby a formy jsou přímo závislé na strategických cílech, používání prostředků ničení, možnostech uskupení ozbrojených sil, podmínkách zahájení války a dalších činitelích, které mají vliv na charakter války. Proto strategie musí odhalovat a zkoumat tyto závislosti, správně hodnotit probíhající změny a rozpracovat neefektivnější způsoby vedení války a vedení bojové činnosti ve strategickém měřítku.

4. Strategické plánování války, které patří mezi základní úkoly strategie při přípravě ozbrojených sil na válku, vyjadřuje zejména:

- hluboké a všestranné zhodnocení vojenskopolitické situace ve světě a v jeho jednotlivých částech,
- stanovení strategických cílů a zámyslu vedení války (určení hlavního nepřítele a jeho spojenců, hlavních a druhořadých válčišť, způsobů zničení nepřítele apod.),
- stanovení úkolů ozbrojeným silám a způsobů jejich plnění,
- zabezpečení rozboru všech možností, kterými budou disponovat jednotlivé strany,
- organizační všestranného zabezpečení ozbrojených sil, vytvoření záloh a řešení dalších otázek.

5. Zásady výstavby, přípravy a použití ozbrojených sil ve válce. Všechny tyto otázky musí být rozpracovány v souladu s charakterem příští možné války a důležitý význam přitom má zejména:

- stanovení organizační struktury i početního stavu ozbrojených sil,
- vybavení vojenskou technikou, zejména rozhodujícími prostředky pro vedení ozbrojeného zápasu,
- stanovení systému doplňování ozbrojených sil osobami, přípravy vojsk a operačně strategické přípravy vedoucích funkcionářů a štábů ozbrojených sil.

6. Zásady bojového, týlového a speciálního zabezpečení činnosti ozbrojených sil. V současné době strategie věnuje zvláštní pozornost v tomto směru zejména průzkumu, radioelektronickému boji, ochraně proti zbraním hromadného ničení, maskování, týlovému (technickému) zabezpečení apod.

7. Vytváření strategických uskupení ozbrojených sil. Je všeobecně známo, že válku může nepřítel rozpoutat různými způsoby. Proto i vstup spojených ozbrojených sil do této války musí vycházet z nesterýných podmínek. Mimo to válka může být zahájena a vedena s použitím nebo bez použití jaderných zbraní. Vycházejíc z výše uvedeného musí strategie nacházet a stanovit způsoby vytváření již v mírových podmínkách takových uskupení ozbrojených sil, která by zabezpečovala úspěšné řešení obranných i útočných úkolů v jakýchkoli podmínkách rozpoutání agrese nepřitelem.

8. Udržení vysoké bojové pohotovosti ozbrojených sil a jejich strategické rozvíjení. V současných podmínkách se stalo zabezpečení stále vysoké bojové pohotovosti ozbrojených sil jednou z nejdůležitějších otázek. Na její řešení se soustřeďuje značné úsilí a pozornost vědeckého zkoumání a při plánování a praktické realizaci všech opatření. Na základě vojenskopolitické situace a dalších ukazatelů stanoví se obecné požadavky na bojovou pohotovost, její konkrétní obsah pro každý druh ozbrojených sil, na způsoby

udržení bojové pohotovosti na odpovídající úrovni a zabezpečení přechodu na její vyšší stupeň v souladu s narůstáním nebezpečí rozpoutání války.

Strategické rozvíjení ozbrojených sil představuje souhrn opatření, která zahrnují jejich přechod z mírového na válečný stav, opravní rozvíjení vojsk na válčících a také strategická přeskupení vojsk a převozy materiálních prostředků. Plánovitě a včasné strategické rozvíjení musí zabezpečit předstížení nepřítele v přípravách na válku, ve vytvoření nejvýhodnějších podmínek pro účast ozbrojených sil v ozbrojeném zápase, možnost získat strategickou iniciativu ihned po rozpoutání války.

Mobilizace ozbrojených sil je bezprostřední součástí jejich přechodu z mírového na válečný stav. Je jí zapotřebí chápat jako jeden z nejdůležitějších úkolů strategie, který má zvláštní význam. To je dáno místem a úlohou mobilizace při zvyšování počtu ozbrojených sil, která je bezpodmínečně nutná pro úspěšné vedení operací od samého zahájení války. Opatření při přípravě a uskutečnění mobilizace vyžadují sladění a cílevědomé úsilí značného počtu různých institucí a zařízení. Zahrnují všechny ozbrojené síly i ekonomiku a národní hospodářství země. V důsledku toho se strategie soustřeďuje na rozpracování obecných zásad mobilizace a neefektivnějších způsobů jejího provedení.

9. Studium jednotlivých válčích, jehož výsledků využívá vojenská strategie při plánování, přípravě a vedení válek. Podstatou plnění tohoto úkolu je vědecké zdůvodnění současného chápání válčích, stanovení jejich počtu, hranic, složení a také rozpracování metodiky poznávání jejich jednotlivých částí a strategického hodnocení válčích vcelku. Podstatnou část podkladů, nezbytných pro strategickou charakteristiku a hodnocení válčích, získává průzkum. Mnohé údaje o válčích získává strategie z geografie, ekonomických věd, statistických údajů apod.

10. Příprava národního hospodářství, obyvatelstva a teritoria státu na válku, která zahrnuje kromě ozbrojených sil národní hospodářství, obyvatelstvo i teritorium státu. V důsledku toho je tato otázka předmětem pozornosti a péče především nejvyšších státních orgánů. Plánuje a uskutečňuje se pod jejich bezprostředním vedením.

Otázky přípravy ekonomiky a obyvatelstva na válku zkoumají mnohé technické, ekonomické a sociální vědy. Je to právě strategie, která je schopna vypracovat a dát doporučení, která jsou nezbytná pro přijetí rozhodnutí nejvyššími orgány k přípravě všech součástí národního hospodářství i obyvatelstva na válku, pro rozpracování dlouhodobých i krátkodobých plánů rozvoje ekonomiky. Mezi taková doporučení může patřit:

- na jakou válku a podle jaké generální linie připravovat ekonomiku,
- jaký musí být poměr zásob zbraní a materiálních prostředků vytvářených do války a zaváděných v důsledku přechodu výroby na válečný stav,
- jak zabezpečit životnost ekonomiky v průběhu války apod.

Hlavním měřítkem v tomto směru je zabezpečení vojenskotechnické převahy nad nepřítelem, které je možné dosáhnout jen na základě nepřetržitě vědeckotechnického pokroku, rozvoje obranných odvětví průmyslu, rozpracování a plánovitěho plnění cílevědomého programu rozvoje a výroby výzbroje.

Rozmístění důležitých výrobních a správních objektů a středisek patří mezi důležité národohospodářské úkoly a dělá se podle odpovídajících plánů rozvoje odvětví národního hospodářství. Přitom strategie zdůrazňuje potřebu největší odolnosti hospodářství ve válce, mobilizaci průmyslu a dopravy, dodržování plánované výroby a dodávek válečného materiálu.

Morálně politická a psychologická příprava obyvatelstva na válku je prostředkem formování jednoho z nejdůležitějších činitelů, které zabezpečují dosažení vítězství. Při řešení tohoto úkolu na základě teoretického zkoumání charakteru budoucí války se potom

uplatňují požadavky, kterým musí odpovídat politická a mravní úroveň obyvatelstva, jeho ideologie a psychologie, pohotovost i odhodlanost lidu bojovat.

Značný komplex úkolů vojenské strategie je spojen s přípravou teritoria země na válku. Mezi nejdůležitější patří především příprava teritoria k vytvoření podmínek pro efektivní činnost národního hospodářství země ve válce. Tato opatření se uskutečňují na základě dlouhodobých i operativních plánů jak ozbrojenými silami, tak dalšími ministerstvy, úřady a institucemi.

11. **Rozpracování požadavků na organizaci civilní obrany země.** Civilní obrana totiž představuje jeden ze základních směrů přípravy země na válku, především jadernou. Opatření CO zahrnují všechna odvětví národního hospodářství a předpokládají účast všech pracujících v těchto odvětvích i orgánů velení a řízení vojenských útvarů ozbrojených sil. Mezi rozhodující úkoly patří zejména:

- ochrana obyvatelstva před zbraněmi hromadného ničení,
- vytvoření nezbytných podmínek pro nepřetržitou práci národního hospodářství ve válce,
- uskutečňování záchranných a obnovovacích prací při odstraňování následků po jaderných úderech nepřítele.

12. **Studium, zkoumání a vyhodnocování strategických názorů pravděpodobného nepřítele,** jeho možností pro vedení války i pravděpodobných způsobů vedení ozbrojeného zápasu. Je známo, že obsah socialistické vojenské strategie, to znamená konkrétní řešení všech výše uvedených otázek, závisí kromě jiného na poměru sil ve světě, na politických cílech a ekonomických možnostech států nepřátelské koalice, na úrovni vývoje zbraní a vojenské techniky, na vojenských možnostech těchto zemí vcelku a konkrétních úkolech ozbrojených sil ve válce.

Z těchto důvodů a pohledů jsou i důkladné znalosti předpokládaného nepřítele jedním z nejdůležitějších podkladů pro rozvoj strategie a zejména vojenské doktríny.

13. **Řízení ozbrojených sil v době míru a za války** představuje jeden z nejdůležitějších úkolů v oblasti vojenské strategie. Hlavním požadavkem je, na základě všestranného zhodnocení politických a ekonomických podmínek dané vojenskopolitické situace, zabezpečit:

- v době míru udržení ozbrojených sil ve stavu stále vysoké bojové pohotovosti,
- v případě války mobilizací všeho úsilí země, odzbrojených sil k odrazení agrese a zničení nepřítele s nejmenšími vlastními ztrátami živé síly, techniky a materiálu.

Možnost neočekávaného rozpoutání příští možné války, rychlý vývoj a její značný rozmach, kladou značné úkoly a požadavky na celkový systém strategického řízení i tvůrčího přístupu k řízení ozbrojených sil a velení vojskům v souhlase s danou situací.

Hlavním vojenskostrategickým cílem válčících stran ve všech válkách minulosti bylo **porazit nebo oslabit ozbrojené síly nepřítele, obsadit a udržet jeho životně důležité oblasti, administrativní a politická střediska a přinutit nepřítele ukončit válku.**

Dosažením těchto cílů byly obvykle uskutečněny i politické cíle, které byly ve válce vytýčeny. Obě strany v souladu s vojenskostrategickými cíli a možnostmi svých ozbrojených sil vedly útočné nebo obranné operace nebo kombinovaly oba způsoby.

Vývoj vojenské strategie se opírá o zkušenosti z válek a válečných akcí strategického významu, z vedení války a řízení ozbrojených sil v procesu přípravy a vedení ozbrojeného zápasu. Tyto zkušenosti byly svého času zdrojem pozorování jevů války i zdrojem utváření strategických názorů, které se postupně spojily v ucelený systém.

Každá nově vznikající společensko-ekonomická formace přispívala k rozvoji vojenské strategie a určovala její tvárnost. Hlavním činitelem, který určoval charakter vojenské strategie, byly vždy materiální podmínky společenského života, ekonomika toho či onoho státu. Závislost vojenské strategie na ekonomice se zvláště výrazně projevila s pří-

chodem a rozvojem kapitalistického systému výroby, kdy nastal skok v rozvoji výrobních sil, kdy vzrostly militaristické snahy některých kapitalistických států a lidstvo vstoupilo do epochy imperialistických válek.

Socialistická vojenská strategie vychází ze sovětské, která se zrodila a rozvíjela spolu s ozbrojenými silami SSSR. Jejím teoretickým základem je marxisticko-leninské učení o válce a armádě a jejím tvůrcem je V. I. Lenin, který tyto základy formuloval.

Teorie socialistického vojenského umění se podle rozsahu činností, které zkoumá, dělí na strategii, operační umění a taktiku, zatímco buržoazní na strategii a taktiku. Vedle toho se v některé buržoazní literatuře používá termínu „velká strategie“, která je v anglickém polním řádu definována jako „umění, jak nejučinněji používat všech sil státu“.

Strategie zaujímá v teorii vojenského umění vedoucí místo, teorie vojenské strategie zkoumá využití všech sil a prostředků státu ve válce. To znamená, že k úkolům vojenské strategie patří vypracování obecných principů, jak využít různých druhů ozbrojených sil a koordinovat jejich úsilí, směřující k dosažení jednotného vojenskopolitického cíle. Zároveň teorie strategického využití každého druhu ozbrojených sil, opírající se o obecné základy jednotné strategie, vypracovává konkrétní formy a způsoby jejich použití.

Strategie úzce souvisí s operačním uměním a taktikou. V poměru k nim je vojenská strategie vedoucí, neboť určuje obecný cíl činnosti, síly, prostředky a způsoby jak plnit vytyčené úkoly. Vzájemná podmíněnost všech součástí teorie vojenského umění a vedoucí postavení strategie se vysvětluje tím, že ve válce je každý dílčí úspěch podřízen obecnému cíli. Proto taktické poučky musí odpovídat cílům operačního umění, které opět vyplývají ze strategických cílů.

Soudobá strategie se nemůže vyvíjet, aniž by přihlížela k ekonomickým, politickým a vědeckotechnickým činitelům. Musí své předpovědi opírat o současné úspěchy matematiky, fyziky, chemie, kybernetiky a ostatních věd, neboť bez nich není dnes možné řešit otázky přípravy a využití ozbrojených sil ve válce. Je proto pochopitelné, že vojenská strategie úzce souvisí i s ostatními společenskými a přírodními vědami.

Nutnost úzkého sepětí strategie s ostatními vědami je podmíněna i tím, že některé technické vědy, které mají blízko k oblasti zbrojní výroby, dostávají od strategie všeobecné a občas i konkrétní takticko-technické úkoly pro konstrukci nových vzorů výzbroje a vojenské techniky.

Cílem tohoto článku je obecná orientace, na základě sovětských pramenů, o problému socialistické vojenské strategie. Její znalosti umožní velitelskému sboru ČSLA chápat řadu vojenskopolitických jevů, orientovat se správně v požadavcích velení naší armády na udržování stále vysoké bojové pohotovosti.